

Bununla belə bizi əfsanələr, nağıllar dünyasına aparın bu sehirli, möcüzəli səsdə bir doğmalıq duyuruq. Bu da təsadüfi deyil.

Muğam müdriklik məktəbi, ruhun səliqə tərcümanı, zəka, təfəkkür ümmənidir. O bir məcraya sığmayan, qollu-budaqlı nəhəng çaya bənzəyir. Ana cığır məlumdur, ana cığırından ayrılan xırda arxlar qeyri-müəyyən yollarda axır. Buna görə də muğamın hər ifaçısı onu özünəməxsus şəkildə bizə çatdırır. Muğamlarımızın özəməti, əzəli və əbədiyyəti inkaredilməz, əhatə, dərinlik və yüksəklik meyarı intəhasızdır. Bu möhtəşəm, heyrətamiz sənət və milli qurur abidəmiz Azərbaycan xalq təxəyyülünün əsrəli möcüzələrindəndir. Muğamda xalqımızın varlığında, ruhunda fəlsəfi bir vəhdət, doğmalıq vardır. Əcdadlarımızın yaradıcılıq dühasının ən üstün nəcib cəhətləri, onun bədii təfəkkür xüsusiyyətlərinin nadir oxşarlığı məhz muğamlarda kök salmışdır. Və bir də muğamlarda xalqın bütövlüyü, birliyi, məğlubedilməzliyi, necibliyi yaşayır. El şairləri, nəغمəkarları, xanəndələri ilə məşhur olan Azərbaycanda muğamların yaranma tarixi xalqın özü qədər qədimdir. Muğamın, xalq mahnılarının milli səciyyəsinə saxlamaq, onun bəkirəliyini qorumaq sənətkarın xüsusi istedad tələb edir. Təsədüfi deyildir ki, böyük bəstəkarımız Ü. Hacıbəyov ifaçılığın xalq sənəti ilə, el yaradıcılığı ilə bağlı istiqamətlərinə ciddi diqqət yetirir, bu sərvətdən ehtiyatla istifadə etməyi tövsiyə edirdi. Doğrudan da, bir bəstəkarın əsərinin ifasındakı səhvi, qüsuru haradasa bağışlamaq olar. Ancaq xalqın min illər

boyu toplayıb damla-damla, zərər-zərər qazandığı xəzinəni necə gəldi dağıtmağa, "xərcleməyə" heç kəsın mənəvi haqqı yoxdur. Xoşbəxtlikdən muğamlarımızın klassik ifa

üsuluna sadıq qalan, onları daha da təkmilləşdirən, rəvnəqləndirən ustad xanəndələrimiz az olmamışdır. Adları Azərbaycan, eləcə də Şərq musiqi mədəniyyəti salnaməsinə qızıl hərflərlə düşən Hacı Hüsü, Cabbar Qaryağdı oğlu, İslam Abdullayev, Məşədi Məmməd Fərzəliyev, Şəkili Ələsgər, Seyid Şuşinski, Zülfü Adıgözəlov, Xan Şuşinski, Ağabala Abdullayev, Əbülfət Əliyev, Həqiqət Rzayeva, Şövkət Ələkbərova, Rübabə Muradova kimi sənətkarlar muğam, təsnif və xalq mahnılarımızın bənzərsiz ifaçıları olmuşlar. Həmin məktəbin davamçıları - Hacıbaba Hüseynov, Yaqub Məmmədov, Arif Babayev, Qədir Rüstəmov, Ağaxan Abdullayev, Alim Qasımov və digər adlarını çəkməyimiz xanəndələrimizin ifasında muğamlarımız öz yüksək bədii-estetik dəyərləri və fəlsəfi dərinliyi ilə açıqlar, xalqa çatdırılır. Əfsuslar olsun

ki, gənc muğam ifaçılarımız üçün elmi əsaslara söykənən köklü metodiki vəsaitimiz yox dərəcəsində olduğundan fitri istedadla malik olan ifaçılarımız muğam sənətinin sirlərinə dərinlən bələd ola bilmir, klassik ənənələrdən uzaq düşür. Şərq və Avropa musiqi mədəniyyətini dərinlən mənimsəyən Q. Qarayev milli musiqimizin inkişafından söhbət açarkən öz narahatlığını vaxtında bildirmiş və demişdi: "... Xalq musiqisi həqiqətən tükenməz mənbədir, lakin başlıcası budur ki, onun zənginliyi üzə deyil, bizim təəvvür etdiyimizdən də dərinlərdə kök salıb və... lazımı "texniki alətlərlə" silahlanıb. Bu dərin qatları dərinlən araşdırmaq vaxtı çatıb". Təəssüf ki, ustadın bu vəsiyyətinə hələ də lazımcına əməl edilmir. Axı hər bir istedadlı, muğam ifaçılığına meyli olan gəncin imkanı yoxdur ki, musiqi təməyüllü institut və texnikumlarda təhsil alsın. Belə olan təqdirdə gənc ifaçıların vokal sənətinin sirlərinə yiyələnmək və öz üzərlərində çalışmaq üçün hökmən metodiki vəsait işlənilməz hazırlanmalıdır. Xüsusilə Azərbaycanın rayonlarında yaşayan və musiqi sahəsində fəaliyyət göstərən gəncin belə bir vəsaitə çox ehtiyacı var. Muğamlardakı özəlilik, bütövlük, insan aqlının, düşüncəsinin özəməti, duyğunun musiqi dili ilə fəlsəfi açılışı hansı bəstəkarda varsa o özü də əbədləşir, xalqın qan yaddaşına köçür. Ü. Hacıbəyov, Q. Qarayev, F. Əmirov, C. Cahangirov və digər müqəddir sənətkarlarımız kimi. Üzeyir bəy deyirdi: "hər bir xalq öz bəstəkarlarından tələb edir ki, o öz əsərlərini nə qədər mürəkkəb olursa - olsun, xalqa yaxın və

Hər birimiz uşaqlıqdan muğamı sevirik. Bu sevgi qəlbimizdə daimi bir ehtiyac, tələb və arzu kimi doğulur. Təbii ki, o zaman bu böyük sənət əsərlərinin əsl mənasını dərk etmirik.

doğma olan musiqi dilində bəstələməlidir". Bu dil isə həmişə şübhəsiz ki, xalqın əsrlər boyunca təfəkkür və duyum süzgecindən süzülüb gələn muğamlarımızdır. Xalq musiqisinə, xüsusilə də muğamlara məxsus improvizasiya imkanlarından, müasir musiqi janrlarında istifadə etməyə cəlan olmayan bəstəkarlarımız demək olar ki, yoxdur. Azərbaycan bəstəkarlarının son 15-20 illəki yaradıcılıq təcrübəsi də onu sübut edir ki, xalq musiqisi və muğamlardan istifadə bəstəkar yaradıcılığının ilhamı mənbəyi olaraq qalır. Belə ki, xalq musiqisinə yanaşmanın özü dəyişmiş. Dəyişən yalnız yanaşmanın üslubu, folklorın istifadənin müxtəlif şəkildə təzahürüdür. Burası da danılmazdır ki, musiqi sənətimizin inkişaf mərhələlərində vokal janrının əhəmiyyəti misilsiz olmuş və bu janr musiqidə ictimai mənə cəsb etmişdir. Vokal - mahnı janrının inkişafı üçün geniş imkanlara malik olan bəstəkar və müğənnilərimizin yaradıcılığı istər respublikamızda, istərsə də onun hüddulərindən kənarda bütöv bir təkamül dövrü keçmişdir. Bülbülün, Rəşidin ifaçılıq üslubu nə qədər sadə, asan, anlaşıqlı olsa da əslində bir o qədər də klassikdir, professionaldır. Təəssüf ki, bizim bəzi çağdaş vokalçılarımız klassik musiqinin, eləcə də muğamların traktovkasında bu ənənəyə sadıq qalmırlar. Məncə, musiqimizin gələcək inkişafı muğamlarımızın dərinlən öyrənilib, ondan yaradıcı istifadə edilməsindən çox asılıdır. Fikrimizi əsaslandırmaq üçün bu

sahədə uğurlu axtarışlar aparmış, dünyasını vaxtsız dəyişən Vəqif Mustafazadənin yaradıcılığını yada salaq. Vəqif muğamın imkanlarını həttə cəmiyyətinə çox ustadlıqla təbliq etmişdir. İndiki musiqisəvər nəslin qarşısında duran mühüm məsələlərdən biri də Azərbaycanın klassik və xalq musiqisinin inkişafında böyük xidmətləri olan incəsənət xadimlərimizi xalqımıza və eləcə də dünyaya tanıtmadır. Məsələ yalnız ustad sənətkarların adını çəkmək-kəfətləndirmək deyil, həm də onların yaradıcılığını səciyləndirən cəhətləri açmaq, musiqimizin inkişafında onların rolunu, mövqeyini müəyyənəlməkdir, hər birinə layiq olduğu qiyməti verməkdir. Bülbülün, Seyid Şuşinskinin, Hacıbaba Hüseynovun və başqa sənət xadimlərimizin tədris metodikalarından istifadə də vokal janrının elmi əsaslarının işlənilməz hazırlanmasında böyük kömək ola bilər.

Muğamlar! Xalqımızın mənəvi dünyasından doğan, dağlardan süzülən, qayalarımızdan axan çəsmələrimiz. Onları qorumaq və vətəni qorumaq, gələcəyimizin qayğısına qalmaq deməkdir...

**İlqar Hüseynov,
A D M İ U-nun
təbiiqə-kulturaloqiya
kafedrasının müdiri**